

LỜI TÒA SOẠN

Thờ phụng và cúng tế thần linh là tín ngưỡng lâu đời và phổ biến của người Việt. Ở tầm quốc gia, tín ngưỡng thần linh được các triều đại quân chủ điển chế hóa thành khuôn phép rồi ban ra cho cả nước thực hiện. Ở cấp làng xã, bên cạnh những vị thần được thờ phụng theo điển lệ của triều đình, làng còn tôn vinh các vị thần linh bảo hộ vùng đất, các bậc khai canh khai khẩn xây dựng xóm làng, các bậc tiên hiền có nhiều công đức... qua các lễ cúng tế quanh năm do làng tổ chức. Trọng tâm của các cuộc cúng tế thiêng liêng ấy chính là phần đọc chúc văn mà dân gian quen gọi là văn tế.

Nội dung của các bài văn tế nhằm ca ngợi công đức của các vị thần được cúng tế, cầu mong các ngài quang lâm chiếu cố, phù hộ cho dân làng được sống an ổn, sản vật đủ đầy (dân Khang vật thịnh). Theo tục lệ, lễ nào cũng cần đọc một bài văn tế theo thể biên ngẫu, bằng chữ Hán hoặc chữ Nôm, thường là do các nhà khoa bảng hoặc những người hay chữ là con dân của làng chấp bút.

Đối với Thừa Thiên Huế - vùng đất đế đô xưa - mảng văn tế làng xã mang nhiều giá trị nổi bật. Nhờ truyền thống thực hành tín ngưỡng nghiêm cẩn, nhờ ý thức trân trọng giữ gìn các di sản văn hóa của tiền nhân, cư dân ở vùng đất này may mắn còn bảo lưu được khá nhiều tư liệu Hán Nôm, trong đó có mảng văn tế làng xã, trước những biến động dữ dội của thời cuộc trong hơn nửa thế kỷ qua. Đây là những tư liệu hết sức quý báu, góp phần làm sáng tỏ nhiều vấn đề văn hóa-lịch sử không chỉ của vùng đất Thừa Thiên Huế mà còn đối với cả nước. Ý thức được điều này, từ nhiều năm qua, tỉnh Thừa Thiên Huế đã triển khai nhiều đề tài nghiên cứu, sưu tầm tư liệu Hán Nôm, nhằm phục vụ thiết thực cho công cuộc bảo tồn và phát triển văn hóa của địa phương. Tuy nhiên, hiện vẫn chưa có một đề tài nào chuyên nghiên cứu về văn tế làng xã được xuất bản.

Trước tình hình ấy, *Tạp chí Nghiên cứu và Phát triển* mạnh dạng xuất bản chuyên đề “Trích tuyển văn tế làng xã Thừa Thiên Huế”. Gọi là trích tuyển do khả năng và dung lượng có hạn của Tạp chí nên bước đầu chúng tôi mới tuyển chọn được 53 bài văn tế tiêu biểu của 14 làng do nhóm dịch giả sưu tầm ở Thừa Thiên Huế. Vẫn còn khá nhiều bài văn tế có giá trị chưa được giới thiệu trong tập chuyên đề này.

Tuy nhiên, với chừng ấy văn bản cũng cho thấy được những giá trị đặc sắc của loại hình tư liệu văn tế làng xã. Trước hết, nó góp phần khẳng định yếu tố dung hợp văn hóa giữa tín ngưỡng truyền thống của người Việt ở Bắc Bộ và cư dân bản

địa trên địa bàn Thừa Thiên Huế, thể hiện qua sự phong phú, đa dạng của các vị thần - cả nhiên thần lẫn nhân thần - được tôn vinh trong văn tế.

Nét đặc sắc khác là đa số các vị thần được cúng tế ở làng xã Thừa Thiên Huế đều có gốc tích rõ ràng. Đó hoặc là những vị đã được các triều đình quân chủ điển chế hóa thành điển lệ thờ tự chung cho cả nước, hoặc là những vị có công khai canh khai khẩn, xây dựng xóm làng, các vị thần bảo hộ nghề nghiệp, các vị tổ nghề... được cộng đồng làng xã công nhận và tôn vinh.

Ngoài các bài văn tế thần linh, chuyên đề còn giới thiệu một số bài văn tế trong các lễ cúng âm linh-cô hồn, một tập tục còn khá đậm nét trong đời sống của cư dân Thừa Thiên Huế hiện nay. Đó là những áng văn chiêu hồn thống thiết, bi ai, làm nên phần hồn của một cuộc lễ thâm trầm tính nhân văn.

Nguồn văn bản Hán Nôm sử dụng trong chuyên đề được các dịch giả sưu tầm từ nhiều nguồn khác nhau nên có một số văn bản được đánh máy lại từ bản chép tay của các dịch giả. Một vài bản chụp bị mờ, lại phải thu nhỏ kích cỡ do số trang có hạn của chuyên đề, nên hơi khó đối chiếu. Bạn đọc có nhu cầu sưu tập hoặc đối chiếu lại bản gốc, xin vào trang www.vjol.info.vn để tải về miễn phí.

Do khả năng hạn chế, việc dịch thuật và chú giải không thể tránh khỏi thiếu sót, mong được bạn đọc bổ chính.

Tạp chí Nghiên cứu và Phát triển